

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA KREATIV FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH

Tuxtayeva Gullola Baxodirovna

Oriental universiteti talabasi

Abdullayeva Feruza Shavkatovna

Oriental Universiteti Uzluksiz ta’lim

pedagogikasi kafedrasi katta o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ fikrlashni shakllantirishning ilmiy asoslari, pedagogik yondashuvlari va samarali metodlari yoritilgan. Maqolada bolalar tafakkurini rivojlantirishga ta’sir etuvchi omillar, ilg’or ta’lim texnologiyalari va innovatsion yondashuvlarning o’rni tahlil qilingan. Shu bilan birga, ota-onalar va pedagoglarning bolalarda ijodiy tafakkurni shakllantirishdagi roli ham yoritib berilgan.*

Kalit so‘zlar: *Kreativ fikrlash, maktabgacha ta’lim, innovatsion pedagogika, ijodiy tafakkur, muammoli ta’lim, bolalar rivojlanishi.*

KIRISH

Zamonaviy jamiyatda insonning muvaffaqiyatga erishishida kreativ tafakkur muhim o‘rin tutadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bolalar aynan maktabgacha yoshda o‘zining eng yuqori kreativ salohiyatiga ega bo‘ladi. Agar ushbu davrda bolalarning tafakkur qobiliyati to‘g‘ri rivojlantirilmasa, ularning ijodiy imkoniyatlari pasayib ketishi mumkin. Shu sababli, bolalikdan ijodiy fikrlashni shakllantirish, ularni mustaqil qaror qabul qilishga o‘rgatish hamda innovatsion yondashuvlarni qo‘llash bugungi kun ta’lim tizimi oldida turgan eng dolzarb vazifalardan biridir.

Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalar uchun kreativ tafakkurning ahamiyati, uni shakllantirishga ta’sir qiluvchi omillar va samarali pedagogik metodlar atroflicha tahlil qilinadi.

ASOSIY QISM

Kreativ fikrlash va uning maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ahamiyati.

Kreativ tafakkur insonni yangi g‘oyalar yaratishga, muammolarni noodatiy yo‘llar bilan hal etishga undaydigan muhim kognitiv jarayondir. Mashhur olim J. Guilford (1967) kreativlikni insonning tafakkur jarayonida moslashuvchanlik, yangicha yondashuv va erkin fikrlash kabi xususiyatlarni o‘z ichiga oluvchi jarayon sifatida ta’riflagan. Tadqiqotlarga ko‘ra kreativlik insonda bolalikdan shakllanadi va aynan maktabgacha yoshda u eng yuqori nuqtaga yetadi. Ushbu davrda bolaning miyasida yangi neyron bog‘lanishlar tez shakllanadi va u o‘z tajribalarini mustaqil ravishda anglashga harakat qiladi.

Ammo bolalar o‘tib borar ekan, agar ular kreativ tafakkurga rag‘batlantirilmasa, ular odatiy streotiplarga asoslangan fikrlash shakllariga o‘tib ketishi mumkin. Shu bois, maktabgacha ta‘lim muassasalarida bolalarning ijodiy fikrlash qobiliyatini shakllantirish va rivojlantirishga alohida e‘tibor qaratish lozim.

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun kreativ fikrlash quyidagi jihatlar bilan muhim hisoblanadi:

Muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini shakllantirish – bolalar hayotdagi vaziyatlarga ijodiy yondashishga o‘rganadilar.

Tafakkurning moslashuvchanligi – ular o‘z fikrlarini mustaqil ravishda ilgari surish, yangi echimlarni izlash qobiliyatiga ega bo‘ladilar.

Nutq va mantiqiy fikrlash rivoji – ijodiy tafakkur bolalarning so‘z boyligini oshirishga, o‘z fikrlarini aniq ifodalashga xizmat qiladi.

Kreativ fikrlashni shakllantirishga ta‘sir qiluvchi omillar

Bolalarning ijodiy tafakkurini rivojlantirishga quyidagi asosiy omillar katta ta‘sir ko‘rsatadi:

1. Muvofiq ta‘lim muhiti – erkin va qiziqarli ta‘lim muhiti bolalarda ijodiy tafakkurni rag‘batlantiradi

2. Muammoli ta‘lim yondashuvi – bolalarga ochiq savollar berish, ularni mustaqil fikrlashga undash ijodiy yondashuvni rivojlantiradi

3. Innovatsion texnologiyalar va pedagogik metodlar – zamonaviy interaktiv o‘yinlar, robototexnika va STEM-ta‘lim kabi yo‘nalishlar kreativ tafakkurni shakllantirishda samarali hisoblanadi.

4. Ota-onalar va tarbiyachilarning yondashuvi – pedagog va ota-onalar bolalar ijodiy faolligini rag‘batlantirishi, ularni yangicha fikrlashga o‘rgatishi lozim.

Kreativ fikrlashni rivojlantirish metodlari

O‘yin va ijodiy faoliyat:

O‘yin bolalar tafakkurining shakllanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Shu sababli, maktabgacha ta‘lim muassasalarida quyidagi o‘yin metodlari keng qo‘llaniladi:

Rolli o‘yinlar – bolalar o‘zlarini turli kasb egalari sifatida tasavvur qilib, mustaqil qaror qabul qilishga o‘rganadilar.

Ertak terapiyasi – ertak qahramonlarining vaziyatlarini tahlil qilish orqali bolalar o‘z muammolariga ijodiy echim topishga intiladilar.

Qo‘l mehnati va tasviriy san‘at – chizish, yasash va haykaltaroshlik orqali bolalarning tasavvur doirasi kengayadi.

Innovatsion pedagogik texnologiyalar:

Zamonaviy ta‘limda quyidagi innovatsion yondashuvlar kreativ tafakkurni rivojlantirishda samarali hisoblanadi:

STEM-ta‘lim – fan, texnologiya, muhandislik va matematikani uyg‘unlashtirish orqali bolalar mustaqil fikrlashga o‘rgatiladi.

Interfaol muhit – robototexnika, multimediya texnologiyalari va animatsion dasturlar bolalarning ijodiy tafakkurini rivojlantirishda katta rol o‘ynaydi.

Muammoli ta’lim – pedagoglar bolalarga turli vaziyatlarni tahlil qilish uchun mustaqil yechim topish imkoniyatini yaratishi lozim.

XULOSA

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ tafakkurni rivojlantirish bugungi kunda pedagogika sohasining dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, aynan shu yosh davrida bolalarning miyasidagi yangi neyron bog‘lanishlar faol shakllanadi va ular turli tajribalarni tez o‘zlashtirishga moyil bo‘ladilar. Shu bois ularning ijodiy salohiyatini rivojlantirish uchun ta’lim jarayonlarida innovatsion metod va texnologiyalardan foydalanish zarur.

Kreativ tafakkur bolalarda mustaqil qaror qabul qilish, muammolarni hal etish, tasavvurini kengaytirish va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini shakllantiradi. Ta’lim jarayonida muammoli ta’lim, interaktiv o‘yinlar, san’at va STEAM-ta’lim kabi usullarning qo‘llanilishi bolalarning ijodiy tafakkurini yanada rivojlantirishga yordam beradi. Ayniqsa, bolalarning qiziquvchanligini rag‘batlantirish, ularga savol berish va erkin ijod qilish imkoniyatini yaratish pedagoglar va ota-onalarning asosiy vazifalaridan biridir.

Shuningdek, kreativ fikrlashni rivojlantirishda muhitning ta’siri katta. Erkin, do’stona va qo‘llab-quvvatlovchi muhitda o‘sgan bolalar o‘zlarini ishonchli his qiladilar va yangi g‘oyalarni ilgari surishda dadil bo‘ladilar. Shuning uchun maktabgacha ta’lim muassasalarida ham, oilada ham bolalarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rag‘batlantiruvchi sharoit yaratish muhim hisoblanadi.

Umuman olganda, kreativ tafakkurni rivojlantirish faqat bolaning kelajakdagi akademik yutuqlari uchun emas, balki uning hayotdagi muvaffaqiyati va shaxsiy rivojlanishi uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, maktabgacha ta’limda ijodiy ta’lim usullarini keng joriy etish, bolalarning tabiiy iste’dodi va qiziquvchanligini qo‘llab - quvvatlash, pedagoglarning ijodiy yondashuvini rivojlantirish dolzarb masala bo‘lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abduqodirov, A. (2015). Pedagogik innovatsiyalar va kreativ ta’lim. Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi.
2. Ahmedov, Z. (2020). Maktabgacha ta’lim metodikasi. Toshkent: O‘qituvchi.
3. Bruner, J. (1961). The Process of Education. Cambridge: Harvard University Press.
4. Gulomov, U. (2019). Bolalar psixologiyasi va pedagogikasi. Toshkent: Fan.
5. Guilford, J. P. (1967). The Nature of Human Intelligence. New York: McGraw-Hill.
6. Islomov, M. (2021). Maktabgacha yoshdagi bolalarni ijodiy fikrlashga o‘rgatish. Samarqand: SamDU nashriyoti.
7. Torrance, E. P. (1962). Guiding Creative Talent. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
8. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press